CZU:616.8-008.4:614.253(049.5)(478)

<https://doi.org/10.52692/1857-0011.2021.3-71.03>

REZULTATELE PRELIMINARE ALE STUDIULUI CAP (CUNOȘȚINȚE, ATITUDINI ȘI PRACTICI) ALE MEDICILOR REFERITOR LA MANAGEMENTUL TULBURĂRILOR COGNITIVE MAJORE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

¹Oxana GROSU (0000-0002-8677-372X)* dr. șt. med., cercet. șt.,²Ioana CALIGA, medic rezident,³Ghenadie CARAUȘU, dr.hab. șt. med, prof. univ.¹Ion MOLDOVANU, dr.hab. șt. med, prof. univ.,¹Lilia ROTARU, dr. șt. med., conf. cercet.¹Institutul de Neurologie și Neurochirurgie „Diomid Gherman”, Chișinău, Republica Moldova²Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”,

Catedra Neurologie 1, Chișinău, Republica Moldova

oxana.grosu.md@gmail.com

Rezumat.

Managementul unui pacient cu tulburări cognitive este o provocare. Se identifică bariere iar medicii au atitudini și practici diferite la acest subiect.

Scopul cercetării – analiza cunoștințelor, atitudinilor și practicilor medicilor referitor la managementul tulburărilor cognitive în Republica Moldova.

Material și metodă: Cercetare descriptivă tip sondaj online. Au participat medici neurologi, psihiatri, medici de familie, psihologi, psihoterapeuți. Chestionarul a inclus 24 de întrebări cu compliment simplu și multiplu. Timpul mediu de completare - 15 minute. Sunt analizate primele 3 luni de la lansarea cercetării.

Rezultate: Au fost validate 122 de chestionare, 45.9% medici neurologi, 25.4% psihiatri, 13.1% medici de familie, 9 % psihologi, 1.6% psihologi clinicieni. Din probleme este menționată lipsa serviciilor de suport social pentru pacienți sau familie (54.1%), lipsa unui ghid/protocol (50.8%), lipsa colaborării interdisciplinare (47.5%), probleme în comunicarea cu pacientul (45.9%), dificultăți în stabilirea diagnosticului (36.1 %), în comunicarea cu rudele și îngrijitorul (30.3%), în tratamentul comorbidităților (29.5%), în elaborarea planului de tratament (28.7%) și 0.8%- financiar. O parte din respondenți (38.5%) consideră că acești pacienți consumă timp, emoții și resurse iar 13.9 % menționează că sunt o povară pentru sistemul de sănătate.

Concluzie: Pentru îmbunătățirea cunoștințelor, atitudinii și practicilor medicilor implicați în managementul pacienților cu tulburări cognitive este imperativă elaborarea și implementarea unui program național pentru tulburări cognitive.

Cuvinte cheie: studiu CAP, tulburări cognitive majore, bariere, atitudini, practici.

Abstract. Preliminary results of the KAP study (knowledge, attitudes and practices) of doctors about the management of major cognitive disorders in the Republic of Moldova.

Managing a patient with cognitive impairment is a challenge. Barriers are identified and doctors have different attitudes and practices on this subject.

The purpose of the research - the analysis of doctors' knowledge, attitudes, and practices regarding the management of dementia in the Republic of Moldova.

Material and method: An online survey of neurologists, psychiatrists, family doctors, and psychologists. The questionnaire included 24 questions, average completion time - 15 minutes. The first 3 months of the survey were analyzed.

Results: 122 questionnaires were validated, 45.9% neurologists, 25.4% psychiatrists, 13.1% family doctors, 9% psychologists answered. Among the problems are mentioned the lack of social services (54.1%), the lack of guidelines (50.8%), the lack of interdisciplinary collaboration (47.5%), problems in communicating with the patient (45.9%), difficulties in establishing the diagnosis (36.1%), in communication with relatives and caregiver (30.3%), in the treatment of comorbidities (29.5%), in the elaboration of the treatment plan (28.7%) and 0.8% - financial. A part of the respondents (38.5%) consider that these patients consume time, emotions, and resources, and 13.9% mention that they are a burden to the health system.

Conclusion: In order to improve the knowledge, attitude, and practices of physicians involved in the management of patients with cognitive impairment, it is imperative to develop and implement a national program for cognitive impairment.

Keywords: KAP study, major cognitive impairment, barriers, attitudes, practices.

Резюме. Предварительные результаты исследования КАР (знания, отношения и практики) врачей о лечении когнитивных расстройств в Республике Молдова.

Ведение пациента с когнитивными нарушениями является сложной задачей. Выявлены препятствия, и врачи по-разному относятся к этому вопросу.

Цель исследования - анализ знаний, отношения и практики врачей в отношении лечения деменции в Республике Молдова.

Материал и метод: онлайн-опрос неврологов, психиатров, семейных врачей и психологов. Анкета состояла из 24 вопросов, среднее время заполнения - 15 минут. Были проанализированы первые 3 месяца опроса.

Результаты: были заполнены 122 анкеты, ответили 45,9% неврологов, 25,4% психиатров, 13,1% семейных врачей, 9% психологов. Среди проблем упоминаются отсутствие социальных услуг (54,1%), отсутствие научных руководств (50,8%), отсутствие междисциплинарного сотрудничества (47,5%), проблемы в общении с пациентом (45,9%), трудности в установлении диагноза (36,1%), при общении с родственниками и опекуном (30,3%), при лечении сопутствующих заболеваний (29,5%), при разработке плана лечения (28,7%) и 0,8% - финансовом. Часть респондентов (38,5%) считают, что эти пациенты тратят время, эмоции и ресурсы, а 13,9% отмечают, что они являются обузой для системы здравоохранения.

Заключение: для улучшения знаний, отношения и практики врачей, участвующих в ведении пациентов с когнитивными нарушениями, необходимо разработать и внедрить национальную программу лечения когнитивных нарушений.

Ключевые слова: исследование КАР, серьезные когнитивные нарушения, барьеры, отношения, практики.

Introducere. Demența este un declin cognitiv și funcțional, care apare frecvent atunci când procesul de neurodegenerare cerebrală începe mai devreme în cursul vieții. Este un factor major în creștere care preocupă sănătatea publică, în special în țările cu venituri mici sau medii. Numărul de persoane care trăiesc cu demență la nivel mondial este estimată în prezent la 46.8 milioane. Acest număr este de așteptat să fie dublu până în 2030 și aproape triplu până în 2050, datorită longevității crescânde a populației mondiale[1].

Organizația Mondială a Sănătății recomandă intensificarea conștientizării și educarea în ceea ce privește demența în rândul celor care oferă îngrijire și tratament ca răspuns la creșterea globală a acestei patologii. Populațiile vizate pentru educație includ lucrătorii medicali (medici și asistenți medicali), asistenți sociali, îngrijitori familiari, societatea. Creșterea globală a demenței va duce fără îndoială la creșterea contactului comunității cu aceste persoane ceea ce necesită o abordare mai specială și mai activă a acestui subiect în întreaga societate[2].

Managementul demenței este complex și variază de la evaluarea diagnosticului printr-o abordare a echipei de îngrijire primară pentru cei care trăiesc cu demență în comunitate și până la îngrijirea rezidențială pentru vârstnici, și persoanele necesitante de îngrijiri paliative. Managementul cazului unui pacient cu tulburări cognitive este o provocare[3].

Studiile demonstrează că cunoștințele despre factorii de risc și potențialul de prevenire, depistare și diagnostic al demenței se îmbunătățesc, deși rămân lacune semnificative. Medicii din Marea Britanie și Suedia consideră că nu au suficiente cunoștințe pentru a lucra cu pacienții cu tulburări cognitive[4].

Asociația *Alzheimer Europe* a studiat practicile de management al subiecților cu tulburări cognitive în

Europa și au prezentat o heterogenitate largă. Medicii au menționat în calitate de bariere în stabilirea precoce și corectă a diagnozei lipsa de timp, dificultăți în conexiuni interdisciplinare cu specialiștii sau serviciile sociale, rambursarea scăzută a serviciilor și lipsa echipelor interdisciplinare. Sistemele de sănătate nu sunt suficient de eficiente la contactul cu pacienți cu tulburări cognitive[5].

În Republica Moldova managementul tulburărilor cognitive este la început de drum, abia recent a fost elaborat un protocol clinic național ce include metodele de diagnostic și tratament dar traseul pacientului la nivel de sistem de sănătate nu este bine elaborat și implementat. Medicii întâmpină bariere în gestionarea cazurilor cu tulburări cognitive și în colaborarea interdisciplinară[6].

Scopul cercetării – analiza cunoștințelor, atitudinilor și practicii ale medicilor referitor la managementul tulburărilor cognitive în Republica Moldova – pentru identificarea soluțiilor de redresare.

Materiale și metode. A fost proiectată și efectuată o cercetare descriptivă tip sondaj online. La studiu au participat medici neurologi, psihiatri, medici de familie, psihologi, psihoterapeuți. Studiul este descriptiv deoarece scopul cercetării a fost de a prezenta o imagine de ansamblu a cunoștințelor, atitudinilor și practicilor medicilor în abordarea pacienților cu tulburări cognitive. Studiul a evaluat CAP personalului medical din mai multe aspecte: clinic, diagnostic și tratament. A fost utilizat un chestionar structurat, cu întrebări pentru autocompletare. Chestionarele au fost elaborate de către autori, au fost pre testate și validate anterior derulării cercetării. Chestionarul a inclus 24 de întrebări cu compliment simplu și multiplu. În debut are un preambul care explică scopul studiului

și de ce persoana respectivă este invitată pentru cercetare. Timpul mediu de completare a fost 15 minute. Respondenții au completat online. Studiul a fost lansat în luna februarie 2021 și a durat 3 luni. Analiza datelor colectate au fost efectuată cu utilizarea metodelor statistice - matematice.

Rezultate și discuții. La cercetare au participat 122 de persoane dintre care 45.9% au fost medici neurologi, 25.4% psihiatri, 13.1% medici de familie, 9 % psihologi, 1.6% psihologi clinicieni, 0.8% alți specialiști. Din persoanele respondente 91.4% sunt domiciliați în mediul urban iar 8.2% în mediu rural. Ceea ce ține de categoria de vârstă – 45.9% au vârsta cuprinsă între 20- 35 ani, 18% între 26 – 45 ani, 22.1% categoria 46 – 55 ani, 11.5% categoria 56 – 65 ani și 2.5% au mai mult de 65 ani. Repartizarea pe sexe - 82.8% sunt de sex masculin și 17.2% de sex feminin. De grad științific dispun 13.9% din respondenți.

Medicii care au participat la studiu au menționat că consultă pacienți cu tulburări cognitive o dată pe săptămână (32.8%), o dată în lună (31.1%) iar 27 % consultă zilnic și 9% din ei de câteva ori pe zi.

Din problemele întâlnite în managementul pacienților cu tulburări cognitive, cel mai frecvent este menționată lipsa serviciilor de suport social pentru pacienți sau familie (54.1%), lipsa unui ghid/protocol național pentru tulburări cognitive (50.8%), lipsa colaborării interdisciplinare sau dificultate de referire la alți specialiști (47.5%), probleme în comunicarea cu pacientul (45.9%), dificultăți în stabilirea diagnosticului (36.1 %), dificultăți în comunicarea cu rudele și îngrijitorul (30.3%), dificultăți în diagnosticul și tratamentul maladiilor concomitente (29.5%), dificultăți în elaborarea planului de tratament (28.7%) și doar 0.8% menționează probleme de ordin financiar.

În timpul consultațiilor 70.5% dintre medici cuantifică gradul de afectare a funcției cognitive prin teste de screening. Doar 55.7% cunosc ghiduri/ protocole naționale și internaționale de management al pacienților cu tulburări cognitive. Marea majoritate (93.4 %) din persoanele care au participat la studiu cunosc că pacienții cu tulburări cognitive nu necesită doar tratament medicamentos dar și management non - medicamentos. Din managementul non – medicamentos enumeră terapia cognitiv comportamentală, psihoterapia, consilierea psihologică, logopedie, kinetoterapie, socializarea, sportul, terapie cu familia etc. Dacă este să estimăm în procente, atunci 59.8% din respondenți menționează că util pentru pacienții cu tulburări cognitive este antrenarea lor în activități sociale și culturale, 50.8% terapie cognitiv comportamentală, 44.3% psihoterapie și exerciții fizice, 27% ședințe logopedice, 25.4% kinetoterapie, 11.5% acupunctură iar 35.2% afirmă că toate variantele sunt utile.

Cunosc (95.1%) că pacienții cu tulburări cognitive au nevoie de consultare și tratament din partea unei echipe interdisciplinare și 81.1% din ei au direcționat acești pacienți la psiholog/ psihoterapeut, 57.4% la medicul de familie, 29.5% la kinetoterapeut, 28.7% la logoped, 27 % la ergoterapeut, 24.6% la fizioterapeut iar 9% nu au referit la alți specialiști. Din persoanele care nu au referit la alți specialiști pacienții cu tulburări cognitive, 46.9% au menționat că din cauza că nu sunt specialiști și metode, 22.4% au menționat că nu sunt disponibile în raion, 22.4% nu știu cum / unde să îi trimită, 10.2% nu au știut că ar trebui să îi direcționeze la alți specialiști.

Pacientul cu tulburări cognitive trebuie să beneficieze de acces la serviciile medicale conform necesităților individuale, au menționat 94.3% din persoanele care au participat la studiu, 93.4% consideră că pacientul are dreptul să trăiască demn, fără suferință, 86.9% sunt de părerea că trebuie să fie încadrat în activități sociale și culturale, 68% că trebuie să beneficieze de instituționalizare pentru îngrijiri paliative, 38.5% consideră că acest contingent de pacienți consumă timp, emoții și resurse, 33.6% cred că pacienții cu tulburări cognitive au dreptul să trăiască demn, fără suferință iar 13.9% menționează că sunt o povară pentru sistemul de sănătate.

Dintre respondenți, 83.6% consideră că managementul pacientului cu tulburări cognitive este o responsabilitate a oricărui medic, 13.9% cred că este doar a specialistului în tulburări cognitive iar 2.5% nu pot să se pronunțe la acest capitol. Din ei 92.6% sunt pentru ca în Republica Moldova este nevoie de specialiști în managementul tulburărilor cognitive, iar 1.6% nu consideră necesar acest lucru, 5.7% nu s-au pronunțat. Dintre respondenți, 11.5% consideră că este nevoie de specialitate separată care să se ocupe cu această categorie de pacienți, 30.3% menționează că acesta trebuie să fie competență obținută de orice specialist iar 58.2% sunt pentru ambele forme, atât ca specialitate separată cât și competențe obținute de orice specialist.

În managementul pacientului cu tulburări cognitive 54.1% din persoane consideră că trebuie implicat medicul de familie, psihiatru și rudele/ familia, 49.2% cred că este de competența neurologului, 46.7% - psihoterapeut/ psiholog, 44.3% - specialist în tulburări cognitive, 41% - sunt pentru comunitate, 37.7% - asistenta medicală, 16.4% - fizioterapeut, 14.8% - kinetoterapeut iar 52.5% sunt de părerea că toți din cei menționați trebuie implicați în managementul acestor pacienți.

Deci, rezultatele preliminare ale cercetării efectuate arată că managementul pacientului cu tulburări cognitive în sistemul de sănătate a Republicii Moldova întâmpină bariere. Top trei bariere din perspectiva

medicilor sunt lipsa serviciilor de suport social, lipsa colaborării interdisciplinare și dificultăți de colaborare cu pacientul și familia.

Aceste date coroborează cu cele publicate în literatura de specialitate unde se menționează medicii de practică generală în Europa în 81% cazuri menționează dificultăți de stabilire a diagnosticului, 51% - ajustarea tratamentului și 73% în comunicarea cu pacientul sau rudele[7, 8].

Un studiu din Nepal a stabilit că 50 % dintre medicii de practică generală consideră că au cunoștințe insuficiente pentru a gestiona pacienți cu tulburări cognitive. Cele mai frecvente bariere enumerate au fost determinate de medic, pacienți sau familie. În special comunicarea diagnosticului, atitudini negative și stigmatizarea subiectului cu tulburări cognitive, dificultăți de diagnosticare în faze precoce, accesibilitate scăzută a specialiștilor, cunoștințe scăzute despre îmbătrânire și tulburări cognitive, resurse limitate și lipsa ghidurilor[4].

În cercetarea efectuată doar 70.5% dintre respondenți cuantifică gradul de tulburări cognitive iar 55.7% cunosc ghiduri de management. Cunoștințele medicilor sunt satisfăcătoare, în special referitor la necesitatea unei abordări multidisciplinare, dar au referit mai puțin în particular din cauza lipsei de specialiști.

O parte din respondenți au prezentat atitudini negative referitor la subiecții cu tulburări cognitive, astfel 38.5 % consideră că acești pacienți consumă timp, emoții și resurse iar 13.9 % menționează că sunt o povară pentru sistemul de sănătate.

Atitudini negative referitor la subiecții cu tulburări cognitive sunt prezentate și în datele de literatură. Un studiu din Germania menționează că până la 15% din medicii de practică generală prezintă atitudini negative ceea ce determină tratament suboptimal[8, 9].

Unii medici din Republica Moldova (13.9%) consideră că pacientul cu tulburări cognitive este responsabil doar a specialistului. Aceleași date vin și din China[10].

Concluzii.

1. Cadrele medicale participante la studiu întâmpină dificultăți în abordarea și managementul pacienților cu tulburări cognitive, în special din cauza lipsei serviciilor sociale și a echipelor interdisciplinare.

2. Doar jumătate din persoanele respondente cunosc ghiduri/ protocoale naționale și internaționale de management al pacienților cu tulburări cognitive și 70% utilizează teste pentru cuantificarea gradului de afectare cognitivă.

3. Cunoștințele referitor la managementul multidisciplinar și non – medicamentos este satisfăcător dar practicile suferă din lipsa de servicii specializate.

4 Pentru îmbunătățirea cunoștințelor, atitudinii și practicilor medicilor implicați în managementul acestei categorii de pacienți este nevoie de elaborarea și implementarea unui program național pentru tulburări cognitive.

Contribuție. *Cercetarea este efectuată în cadrul Proiectului de Stat 20.80009.8007.39.*

Bibliografie.

1. Nichols E, Szeke CEI, Vollset SE, et al. Global, regional, and national burden of Alzheimer's disease and other dementias, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016. *The Lancet Neurology*. 2019;18(1):88-106.
2. Killin LO, Starr JM, Shiue JJ, et al. Environmental risk factors for dementia: a systematic review. *BMC Geriatr*. 2016;16(1):175. Epub 2016/10/13.
3. Pendlebury ST, Rothwell PM. Prevalence, incidence, and factors associated with pre-stroke and post-stroke dementia: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Neurology*. 2009;8(11):1006-18.
4. Pathak KP, Montgomery A. General practitioners' knowledge, practices, and obstacles in the diagnosis and management of dementia. *Aging Ment Health*. 2015;19(10):912-20. Epub 2014/11/14.
5. Petrazzuoli F, Vinker S, Koskela TH, et al. Exploring dementia management attitudes in primary care a key informant survey to primary care physici.pdf. *International Psychogeriatrics* 2017;29(9):pp. 1413 - 23.
6. Caliga I, Grosu O, Odobescu S, et al. Physician's knowledge, attitudes and practices regarding the management of major cognitive disorders in the Republic of Moldova. *Moldovan Medical Journal*. 2021;64 (Neuro Congress Issue).
7. Meuser TM, Boise L, Morris JC. Clinician Beliefs and Practices in Dementia Care: Implications for Health Educators. *Educational Gerontology*. 2004;30(6):491-516.
8. Wangler J, Jansky M. Factors influencing general practitioners' perception of and attitude towards dementia diagnostics and care-results of a survey among primary care physicians in Germany. *Wien Med Wochenschr*. 2021;171(7-8):165-73. Epub 2021/01/15. Einflussfaktoren auf die hausärztliche Wahrnehmung und Einstellung in Bezug auf Demenzdiagnostik und -therapie - Ergebnisse einer Befragung unter Allgemeinmediziner in Deutschland.
9. Giezendanner S, Monsch AU, Kressig RW, et al. General practitioners' attitudes towards early diagnosis of dementia: a cross-sectional survey. *BMC Fam Pract*. 2019;20(1):65. Epub 2019/05/22.
10. Wang M, Xu X, Huang Y, et al. Knowledge, attitudes and skills of dementia care in general practice: a cross-sectional study in primary health settings in Beijing, China. *BMC Fam Pract*. 2020;21(1):89. Epub 2020/05/18.